

УВ'ЯЗНЕНІ ТА ЗАСУДЖЕНІ В УКРАЇНІ В 2025 РОЦІ.

СТАТИСТИЧНИЙ ОГЛЯД

© «Донецький Меморіал»

1. В місцях позбавлення волі кримінально-виконавчої системи України, які контролюються українською владою, тобто без установ Криму та окупованої частини інших областей, згідно даним, наданим «Донецькому Меморіалу» Департаментом з питань виконання кримінальних покарань Мінюсту України, станом на 01.01.2026 року трималося 34925 осіб (лист Департаменту-№34/33-пі/5.4.3/14-26/3/1/24.1-26 від 03.02.2026 р., тут і надалі в дужках – станом на 01.01.2025 р. – 37119 осіб).

2. Станом на 01.01.2026 у 86 установах тримаються засуджені, особи, взяті під варту та військовополонені, причому останні тримаються в п'яти таборах для тримання військовополонених, як і рік тому. У **щорічній Доповіді Уповноваженого** про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2025 році (надалі – Доповідь Уповноваженого) ці дані подаються більш детально:

«Станом на 31 грудня 2025 року в системі МЮ України функціонують 24 СІЗО (УВП), 52 виправні колонії, 5 таборів для тримання військовополонених, 4 виправні центри та 1 виховна колонія, у яких утримуються 34 925 осіб».

Рік тому в ДКВС налічувалось також 86 функціонуючих установ виконання покарань, але не включаючи п'ять таборів для військовополонених – 25 слідчих ізоляторів (установ виконання покарань), 56 виправних колоній, чотири виправних центри та одна виховна колонія.

3. Динаміка чисельності осіб в установах кримінально-виконавчої системи за останні сім років наведена у наступній таблиці 1 (не враховуючи осіб, які тримаються в таборах для військовополонених),

Таблиця 1

	Загальна чисельність осіб в установах кримінально-виконавчої служби	Зміна чисельності осіб в установах кримінально-виконавчої служби у % до попереднього року
01.01.2005	188 465	- 1,68
01.01.2014	126 937	- 13,71%
01.01.2020	52 863	- 4,02%
01.01.2021	49 823	- 5,75%
01.01.2022	48 251	- 3,16%
01.01.2023	42 726	- 11,45%
01.01.2024	44 024	+ 3,04%
01.01.2025	37 119	- 15,68
01.01.2026	34 925	- 5,90

4. Показник числа в'язнів на 100 тис. населення для України в даний час реально розрахувати неможливо з декількох причин. Якщо чисельність в'язнів відома, то чисельність населення країни – особливо після початку агресії Росії – визначити неможливо. Не ясно, чи відносити до актуального населення країни мільйони осіб, які вимушено мешкають нині поза межами країни. Також дуже приблизно відомо число мешканців окупованих територій. Тому цього року, як і у попередні, найбільш справедливо буде відмовитись від розрахунку цього показника. У 2021 році він склав 117.

5. Під вартою у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань з функцією СІЗО станом на 01.01.2026 р. трималося – 12624 особи (12948 осіб), в тому числі 838 жінок (804 жінки). Число неповнолітніх в СІЗО – 102 особи (98 осіб). Отже за рік число всіх осіб, які тримаються під вартою, зменшилось на 324 особи (роком раніше зменшилось на 452 особи), або на -2,50% (-3,37%).

6. У 2025 році не потрапили до установ виконання покарань з СІЗО та були з них звільнені 11147 осіб ((минулого року – 9861 особа). Серед головних причин, з яких особи звільнялися з СІЗО впродовж 2025 року – у зв'язку зі зміною запобіжного заходу –8304 особи (3042), у зв'язку із закінченням строку покарання (включаючи умовно-дострокове звільнення) – 506 осіб (1036 осіб), у зв'язку із застосуванням судами мір покарання, не пов'язаних з позбавленням волі – 866 осіб (338 осіб), у зв'язку з припиненням справ судами та за виправдувальними вироками – 949 осіб (8 осіб).

Натомість отримати інформацію щодо кількості осіб, які звільнені зі слідчих ізоляторів у зв'язку із припиненням справ органами слідства та дізнання не вбачається за можливе, оскільки збір та узагальнення таких даних не передбачено аналітичною інформацією Державної кримінально-виконавчої служби України.

Статистичні дані щодо причин звільнення осіб з СІЗО в останні роки наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

З СІЗО було звільнено осіб	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Усього	9369	8656	8380	8796	8217	9861	11147
У зв'язку із застосуванням судами покарань, не пов'язаних з позбавленням волі	1001	943	880	985	781	338	866
У зв'язку зі зміною запобіжного заходу на більш м'який	4998	4629	4657	5173	5715	3042	8304
У зв'язку із закінченням терміну покарання (в т.ч. УДЗ)	546	471	2462	2056	1675	1036	506
У зв'язку з припиненням справ судами та за виправдувальними вироками	31	30	33	58	25	8	949
Сумарне число звільнених осіб за наведеними вище підставами	6576	6073	8032	8272	8196	4424	10625
Відсоток звільнених осіб за наведеними підставами	70,2%	70,2%	95,8%	94,0%	99,7%	44,9%	95,3%

7. Очевидно, що названими причинами підстави звільнення з СІЗО не вичерпуються. Та якщо в деякі попередні роки на них припадало від 94% до 99,7% всіх звільнень, то у 2024 році – менше 45%. Цей стрибок пов'язаний, можливо, з ще однією дуже вагомою підставою звільнення, про яку йдеться у відповіді ДКВС на питання про підстави звільнення СІЗО:

«Збір та узагальнення даних про кількість осіб, звільнених зі слідчих ізоляторів у зв'язку із припиненням справ органами слідства та дізнання не передбачено аналітичною інформацією Державної кримінально-виконавчої служби України».

8. Чисельність засуджених осіб зменшилась з 24171 особи до 22301 особи (за 2024 рік зменшилась з 30624 осіб до 24171), тобто на 1870 осіб (минулого року на 6453 особи), або на – 7,74% (– 21,07%).

9. У виховних колоніях для неповнолітніх відбуває покарання 71 особа (50 осіб), з них у віці до 18 років – 39 осіб (22 особи). Після багатьох років постійного зменшення чисельності засуджених неповнолітніх у 2025 році відбулось збільшення їх числа.

10. Чисельність засуджених жінок, які відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах, становила 1681 особу (1417 жінок).

11. Чисельність довічно ув'язнених осіб становила на 1 січня 2026 року 1573 особи (рік тому – 1579 осіб), в тому числі 30 жінок (30 жінок). Протягом року число довічно засуджених в'язнів зменшилось на 6 осіб (минулого року – на 12 осіб). Разом з тим у 2025 році вмерло 30 довічно засуджених осіб.

12. Зі статистичними даними щодо осіб, звільнених протягом 2025 року з усіх установ кримінально-виконавчої системи (колоній, виправних центрів, СІЗО), відбуваються дива. Їх число неможливо визначити, бо надані ДКВС відомості занадто суперечливі.

Логічно, що це число має складатись з кількості засуджених осіб, звільнених з установ ДКВС, включаючи звільнених за УДЗ (умовно-достроково звільнених), з осіб, звільнених з СІЗО, серед яких також є звільнені по закінченню терміну відбування покарання та звільнені за УДЗ. Варто також додати до цієї кількості число осіб, які вмерли протягом року в установах системи.

У відповіді ДКВС зазначається, що число осіб, звільнених з кримінально-виконавчих установ складає 11591 особу. Разом з тим з СІЗО було звільнено 11147 осіб. Оскільки очевидно, що загальне число осіб, звільнених з установ системи, не може складатися майже повністю з осіб, звільнених з СІЗО, то (для ДКВС) це різні категорії мешканців установ системи.

Якщо це так, то загальне число осіб, які у 2025 році обличили всі установи ДКВС, не може перевищувати загальної чисельності цих двох категорій осіб, тобто $11\,591 + 11\,147 = 22\,738$ до яких логічно додати число осіб, які вмерли протягом року в установах – 306 осіб.

Разом виходить 23 044 особи. Натомість абсолютно незрозуміло, як при цьому число новоприбулих осіб, які поступили до установ виконання покарань у 2025 році, може складати 32 324 особи.

13. Рік тому вже відмічалось, що *«таке велике число новоприбулих осіб може бути пояснено лише у випадку, якщо осіб, які перевозяться з установи до установи кожний раз вважати новоприбулою особою та рахувати її декілька разів (п.13 Доповіді-2024)».*

Зазначимо, що при направленні «Донецьким Меморіалом» до ДКВС інформаційного запиту наголошувалося:

«Звертаємо особливу увагу, що запитуємо число осіб, які потрапили до установ служби протягом року, виключаючи статистику переведення осіб з установи до установи, тобто не число в'язнів, які рахуються по декілька разів при переведенні з однієї установи до іншої. На це питання останнім часом ми, на жаль, постійно отримуємо зовсім не ті відомості, що запитуємо».

Попри це, декілька останніх років поспіль ДКВС вперто надає такі дивні статистичні дані, при цьому жодним чином не пояснюючи їх абсурдність. Примітно, що 10-15 років тому ДКВС надавала цілком адекватні та зрозумілі відомості про число осіб, які протягом року полишали установи системи і які за цей час поступили до них.

14. Умовно-достроково у 2025 році було звільнено 6967 осіб (рік тому – 9236 осіб, вісім років тому – 9 244 особи) із загального числа у 8217 осіб, які формально підпадали під УДЗ (рік тому – 11474 особи). Це складає 84,78% (80,5%) від числа осіб, які формально підпадали під УДЗ. Варто звернути увагу на специфічну динаміку цього показника. Він складав два роки тому 34,34% сім років тому – 37,8%, дев'ять років тому – 41,15%, одинадцять років тому – 53,5%. Невідомо, через які причини цей показник раптом сягнув 80,5% у 2024 році та 84,78% у 2025.

15. Звільнитись раніше встановленого судом строку особа може не тільки отримавши умовно-дострокове звільнення, а й у випадку помилування. Про шанс бути помилуваним свідчить відповідна статистика. За інформацією, наданою Департаментом з питань звернення громадян Офісу Президента України, протягом 2025 року до Управління з питань помилування Департаменту громадянства, помилування, державних нагород Офісу Президента України надійшли клопотання про помилування 232 засуджених особи (рік тому – 227 засуджених осіб).

Комісією при Президентові України у питаннях помилування у 2025 році проведено три засідання (роком раніше – два), на які було винесено та розглянуто клопотання про помилування 138 осіб (роком раніше – 105 осіб). У 2025 році Президентом України видано два укази про помилування 7 осіб.

Для порівняння: у 2023-24 роках акти про помилування взагалі не видавалися, у 2022 році було видано чотири укази про помилування 363 осіб.

16. Важливим елементом діяльності Президента України у питанні помилування є інформування суспільства про її результати. На питання про те, *«чи проводились за участю членів Комісії у питаннях помилування при Президентові України впродовж 2025 року брифінги або прес-конференції, на яких представлялась робота про діяльність Президента України та Комісії у сфері помилування»*, а також *«чи були у 2025 році ініційовані управлінням з питань помилування або членами Комісії у питаннях помилування при Президентові України публікації матеріалів про помилування ЗМІ»*, Департаментом з питань звернення громадян Офісу Президента України було повідомлено, що *«брифінги та прес-конференції Комісією у 2025 році не проводилися. Інформація щодо публікації матеріалів про помилування у ЗМІ відсутня»*.

Варто відмітити, що впродовж 2021-24 років також прес-конференції та брифінги щодо питань здійснення помилування не проводились, як і не видавалися прес-релізи. Не було ініційовано за ці роки будь-яких публікацій з питань помилування в ЗМІ. Між тим у 2015-2018 роках брифінги про результати діяльності у сфері помилування засуджених проводились зазвичай щопівроку.

У 2016-18 роках було помилувано значне число осіб, які були потім задіяні у процедурах обміну полоненими з РФ. На питання, про число помилуваних у 2025 році осіб у зв'язку з домовленостями про обміни полоненими, було зазначено, що Управління з питань помилування не є розпорядником інформації, пов'язаної з обміном полоненими. (лист №22/1-09/455 від 04.02.2026).

17. В установах ДКВС з початком повномасштабного вторгнення Росії з'явилась нова категорія утримуваних осіб – військовополонені. Вони тримаються в окремих спеціальних таборах, про результати відвідування яких групами НПМ у Доповіді Уповноваженого повідомляється:

«упродовж року проведено відвідування всіх таборів для тримання військовополонених, а також військовополонених, які наявні в УВП. деяких дільниць для тримання Під час відвідувань представникам груп НПМ забезпечено безперешкодний доступ до місць несвободи та можливість проведення конфіденційного спілкування з військовополоненими. Встановлено, що всі утримувані особи мають статус військовополонених відповідно до статті 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року.

У ході конфіденційних бесід із військовополоненими, як правило, не надходило скарг на неналежне поводження. Більшість опитаних зазначали, що загальна атмосфера у таборах є стабільною та прийнятною, персонал таборів дотримуються коректного, ввічливого та виваженого ставлення, не застосовують фізичного чи психологічного тиску. Загалом у таборах створено належні побутові та санітарно-гігієнічні умови, не зафіксовано випадків перенаселеності, нестачі одягу, взуття чи постільних білизни. Військовополоненим забезпечено доступ до харчування належної якості, медичної допомоги, можливість листування, отримання посилок, задоволення релігійних потреб, заняття фізичною культурою та дозвілля».

18. Число працездатних осіб в установах виконання покарань станом на 01.01.2026 р. становило 15275 осіб (рік тому – 20776 осіб), або 68,49% від числа всіх засуджених осіб (рік тому 85,95%), із них були забезпечені роботою 8562 особи (рік тому – 8620 осіб). Це складає 56,05% від числа працездатних (на 01.01.2025 – 41,49%) та 38,39% від загального числа засуджених (рік тому – 35,66%).

У 2025 році середньомісячна зарплата працюючих засуджених складала 5033 грн., рік тому – 3503,02 грн. У 2022 році вона складала на місяць 2306,50 грн.

19. Щодо порушення прав ув'язнених та засуджених на працю у Доповіді Уповноваженого зазначається:

«Під час відвідувань пенітенціарних установ групами НПМ вкотре зафіксовано, що проблема дотримання трудових прав засуджених та ув'язнених залишається невирішеною та має системний характер. Залучення до виконання виробничих робіт і надалі у переважній більшості випадків здійснюється без належного документального оформлення, тривалість робочого часу продовжує систематично перевищувати встановлені законодавством норми, виплата винагороди за працю часто не відповідає фактично виконаним обсягам, а умови праці залишаються такими, що не відповідають вимогам охорони праці та техніки безпеки».

20. Певним показником складності проблем в медичній сфері та в наданні медичних послуг є рівень захворюваності, смертності та число випадків суїцидів в установах відомства.

За даними Центру охорони здоров'я ДКВС України протягом 2025 року в установах виконання покарань ДКВС України на підконтрольних Уряду України територіях вмерло 306 осіб (368 осіб), в тому числі засуджених до довічного позбавлення волі – 30 осіб. У слідчих ізоляторах та УВП з загального числа померлих вмерла 131 особа (129 осіб). Число випадків суїциду під час перебування осіб в усіх установах позбавлення волі у 2025 році становило 25 осіб (37), з них випадків у слідчих ізоляторах та УВП – 7 осіб (15 осіб) (лист №198-ЦА-26 від 03.02.2026). Разом з тим ДКВС повідомила про 27 випадків суїциду в установах служби у 2025 році, з них 9 – у СІЗО.

Рівень смертності ув'язнених осіб у 2025 році дещо зменшився – з 9,91 випадків на одну тисячу ув'язнених до 8,76 (два роки тому він складав 8,47). Показник випадків суїциду зменшився з 1,00 до 0,72 випадків на одну тисячу ув'язнених. Натомість рівень суїцидів у 2022 році складав 0,49.

Число в'язнів, хворих на туберкульоз, на кінець 2025 року в установах ДКВС України на підконтрольних уряду України територіях склало 378 (415 осіб), в тому числі 74 особи (129 особи) – у СІЗО та в УВП. В розрахунку на 1 тис. ув'язнених число таких хворих за 2025 рік дещо знизилось – з 11,18 до 10,82 і є значно меншим «довоєнного» показника 2021 року у 16,60.

Кількість осіб, що живуть з ВІЛ та перебувають на обліку в закладах охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України на підконтрольних уряду України територіях станом на 01.01.2026 року становила 2835 осіб (3150 осіб), з них в СІЗО та УВП перебувало 676 осіб (1096 осіб). Показник хворих на 1 тис. ув'язнених дещо знизився з 84,86 до 81,17.

Динаміка цих показників за останні роки наведена у таблиці 3

Таблиця 3

Захворюваність і смертність в установах Департаменту у 2003, 2012 та у 2021-2025 роках

Показники	2003	2012	2021	2022	2023	2024	2025
Кількість осіб в місцях позбавлення волі на 01 січня наступного року	191 677	147 112	48 251	42 726	44 024	37 119	34 925
Померло	824	1 021	454	432	373	368	306
На 1 тис. ув'язнених	4,30	6,94	9,41	10,11	8,47	9,91	8,76
Випадків суїциду	41	65	45	21	66	37	25
На 1 тис. ув'язнених	0,21	0,442	0,93	0,49	1,50	1,00	0,72
Хворих на туберкульоз в активній формі на 01 січня наступного року	9 080	н. д.	801	446	537	415	378
На 1 тис. ув'язнених	47,37		16,60	10,44	12,20	11,18	10,82
ВІЛ-інфікованих на 01 січня наступного року	1 917	6957	3993	3415	3611	3150	2835
На 1 тис. ув'язнених	10,0	47,3	82,75	79,92	82,02	84,86	81,17

21. Певні статистичні дані щодо медичних проблем наведені у Доповіді Уповноваженого:

«У 2025 році зафіксовано зростання кількості осіб, які перебували в установах ДКВС України з підозрою на вірусний гепатит С – з 4 249 у 2024 році до 6 577 у 2025 році, а також збільшення кількості осіб із підтвердженим діагнозом вірусного гепатиту С методом полімеразної ланцюгової реакції (з 1 194 до 1 340 осіб відповідно). Попри це, кількість пацієнтів, які перебували на противірусному лікуванні щодо ВГС, у 2025 році суттєво скоротилася – з 1 850 осіб у 2024 році до 758 осіб, що свідчить про обмежений доступ до лікування та ризики переривання терапії».

22. Залишається проблемою належна фіксація тілесних ушкоджень ув'язнених осіб. Про порушення вимог фіксації йдеться у Доповіді Уповноваженого:

«у записках журналів реєстрації (ушкоджень) відсутня інформація про повідомлення прокурора та правоохоронних органів, а до інформації про тілесні ушкодження медичними працівниками не додається форма первинної облікової документації. Групою НПМ зафіксовано випадки, коли до довідок про фіксацію тілесних ушкоджень не додаються фотоматеріали, що є порушенням установлених вимог і знижує як ефективність документування можливих фактів насильства, так і ефективність розслідування кожного випадку».

Відсутність належно задокументованих тілесних ушкоджень не відповідає пункту 60 рекомендацій ЄКПТ (СРТ/Inf(93)12-part), відповідно до яких медичні служби в місцях несвободи повинні систематично реєструвати тілесні ушкодження та, за необхідності, інформувати компетентні органи влади».

23. Групами НПМ були відвідані 13 медичних закладів ЦОЗ ДКВС України. За результатами цих відвідувань Уповноважений так оцінив ситуацію з наданням медичної допомоги засудженим та особам, узятим під варту: *«рекомендації НПМ залишаються невиконаними, що зумовлює збереження системних порушень прав пацієнтів у медичних частинах та лікарнях при пенітенціарних установах. Так, протягом 2025 році спостерігалось зменшення кількості госпіталізацій із установ ДКВС України до стаціонарів медичних частин та лікарень ЦОЗ ДКВС України з 9 527 осіб у 2024 році до 6 754 осіб у 2025 році, а також незначне зниження кількості госпіталізацій до закладів охорони здоров'я комунальної або приватної форми власності (з 1047 до 921 особи відповідно). Тривожною є тенденція до суттєвого зростання кількості госпіталізацій до закладів із надання психіатричної допомоги внаслідок загострення симптомів психічних розладів – зі 162 випадків у 2024 році до 315 у 2025 році, що вказує на погіршення психічного стану осіб, які перебувають в умовах несвободи, та недостатність превентивних і реабілітаційних заходів».*

Примітно, що у даному питанні в Доповіді наведені числові показники. Отже і масштаб явища, і тенденції є цілком конкретними, вимірюваними..

24. Станом на 1 січня 2025 року в установах виконання покарань ДКВС України утримувалося 1213 осіб, які мають інвалідність (роком раніше – 1069 осіб). Скільки з них перебувають саме у СІЗО та УВП, ЦОЗ не повідомляє. Натомість зазначає, що інвалідів I групи тримається 43 особи (37 осіб), інвалідів II групи 263 особи (315 осіб), інвалідів III групи – 720 осіб (861 особа).

25. За даними **Центру пробації**, на обліку уповноважених органів з питань пробації станом на 01.01.2026 перебували 61671 особа, засуджена до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та звільнених від відбування покарання з випробуванням (роком раніше – 63 336 осіб), з них 423 неповнолітніх (роком раніше – 309 осіб) (лист № 17/19-ЗП/І/КВ-26 від 04.02.2026).

Варто відмітити, що число неповнолітніх осіб, які перебувають на обліку уповноважених органів з питань пробації за рік зросло майже на 37%, тоді як загальна чисельність осіб на обліку за рік зменшилась.

Як відмічалось вище (п. 9 даного огляду), схожа ситуація і з числом неповнолітніх засуджених.

26. Ув'язнені особи є і в деяких інших відомствах.

Територіальні органи **Національної поліції** станом на 01.01.2026 року налічують 91 ізолятор тимчасового тримання (рік тому – 95, два роки тому – 117, три роки тому – 125). Діяльність 19 ІТТ тимчасово призупинена (лист Нацполіції №15065-2026 від 03.02.2026).

Для порівняння: за даними Уповноваженого з прав людини у 2024 році *«з усіх ІТТ функціонують 68, а діяльність інших 27 тимчасово призупинено через реконструкцію або ремонт, бойові дії, часткову руйнацію».*

Крім того, у Доповіді Уповноваженого повідомляється, що у підпорядкуванні НПУ ще є *«571 КЗ в органах та підрозділах поліції, де утримувалося 2 419 осіб; 406 спеціалізованих транспортних засоби для перевезення затриманих і взятих під варту; 1 приймальник-розподільник для дітей. У 2025 році групи НПМ відвідали 125 місць несвободи, підпорядкованих Національній поліції України, з яких: 93 - територіальні підрозділи поліції, 29 - ізолятори тимчасового тримання та 3 спеціалізовані транспортні засоби».*

Загальний ліміт наповнення ІТТ складає 1873 місця (2,2 тис. місць).. В них станом на 1 січня 2026 року утримувалося 32 особи (94 особи). Всього протягом 2025 року в ІТТ утримувалося 32,5 тис. осіб (32,3 тис. осіб).

Протягом 2025 року під час утримання в ІТТ померли дві особи внаслідок гострої серцевої недостатності, одна особа вчинила самогубство через повішання під час утримання в кімнаті для затриманих територіальних підрозділів поліції

27. В Доповіді Уповноваженого наведено перелік основних проблем з дотриманням прав осіб, які перебували в місцях несвободи НПУ:

«Незважаючи на систематичне внесення актів реагування Уповноваженого протягом 2024-2025 років та надання детальних рекомендацій у щорічних та спеціальних доповідях, керівництво НПУ не вживає дієвих заходів для їх реалізації. Замість забезпечення незалежного розслідування фактів застосування фізичної сили, в окремих підрозділах поліції роками практикується суб'єктивна відомча оцінка дій підлеглих. Така практика підміни процесуальних дій внутрішніми службовими перевітками прямо суперечить вимогам Кримінального процесуального кодексу України, нівелює принцип об'єктивності та свідчить про не виконання позитивних зобов'язань України щодо розслідування усіх фактів імовірних тортур з дотриманням критеріїв ефективності розслідування. Зокрема, у 2025 році знову підтверджено, що керівники окремих територіальних підрозділів поліції на місцях свідомо уникають інформування ДБР та не реєструють відповідні відомості в ЄРДР, намагаючись приховати злочини через формальні службові перевірки. Така кругова порука та ігнорування багаторічних зауважень Уповноваженого лише стимулюють безкарність».

Наведені вище констатації є важливими та серйозними, проте у Доповіді не міститься будь-яких числових показників виявлених групами НПМ порушень, тож ані масштаб цих порушень, ані тенденції зміни їх чисельності оцінити неможливо.

Окрема увага під час здійснення візитів груп НПМ була приділена новому специфічному аспекту тримання осіб в ІТТ:

«За результатами моніторингових відвідувань НПМ виявлено системні проблеми щодо забезпечення права на життя осіб, які утримуються в ІТТ, в умовах збройної агресії РФ проти України. Переважна більшість відвіданих ІТТ не мають укриття для утримуваних осіб та персоналу через відсутність вбудованих захисних споруд цивільного захисту (сховищ, укриттів)».

В ІТТ, де відсутні найпростіші укриття, працівники, які не задіяні у добовому наряді, під час оголошення сигналу *«Повітряна тривога»* можуть використовувати захисні споруди, розташовані в територіальних підрозділах поліції. При цьому утримувані особи залишаються в камерних приміщеннях, а співробітники ІТТ, які перебувають у добовому наряді, змушені залишатися на робочих місцях без доступу до захисних споруд. Виведення утримуваних осіб із камерних приміщень під час оголошення сигналу *«Повітряна тривога»* не здійснюється у зв'язку з недостатньою кількістю співробітників ІТТ, необхідних для забезпечення їх безпечного супроводження (конвоювання) до укриття, відсутністю чітких алгоритмів дій у таких випадках, а також відсутністю спеціально обладнаних місць для перебування утримуваних осіб в укриттях, розташованих у територіальних підрозділах поліції.

З огляду на виявлені порушення та рекомендації Європейського комітету, до МВС України Уповноваженим направлено подання (№ 21055.2/25/39.1 від 12.12.2025) для усунення системних недоліків у нормативному регулюванні та практичній діяльності ІТТ, а також запобігання настанню тяжких наслідків воєнних загроз».

28. В СБУ функціонує один ізолятор тимчасового тримання у м. Києві - для тримання осіб, підозрюваних у підготовці чи проведенні розвідувально-підривної, терористичної діяльності та вчиненні інших злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції органів СБУ. Місткість ізолятора складає 48 осіб. Станом на 01.01.2026 року в ньому трималося 12 осіб, а загалом протягом 2025 року перебувало 124 особи (протягом 2024 року – 207 осіб). Випадків смерті утримуваних осіб в ІТТ СБУ у 2025 році не було (лист СБУ № 23/71 від 04.02.2026 р.).

29. До **Міноборони України** цьогоріч запит щодо кількості осіб, які перебували у дисбаті та на гауптвахтах, не спрямовувався, виходячи з позиції відомства, висловленої два роки тому. Вона полягає в тому, що на час воєнного стану *«виключно в інтересах національної безпеки запитувана інформація наразі не може бути надана».*

Разом з тим у Доповіді Уповноваженого за 2024 рік повідомляється, що загалом у місцях несвободи системи Міністерства оборони України функціонує 39 кімнат для тимчасово затриманих військовослужбовців, 12 гауптвахт та три дисциплінарних батальйони, у яких протягом 2024 року утримували 14 521 особу.

30. Діти, які скоїли кримінальні злочини у віці до 14 років, направляються до шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації. Ці заклади, яких ще донедавна було чотири, перебувають у підпорядкуванні **Міністерства освіти та науки України**.

Станом на 01 січня 2026 року у підпорядкуванні Міністерства освіти та науки України перебуває один заклад професійної освіти – Центральноукраїнське професійне училище соціальної реабілітації, в якому навчаються три особи (хлопчики) (лист № 5/577-26 від 26.01.2026).

31. Про рівень дотримання законності під час тримання ув'язнених осіб свідчить число порушень з боку персоналу установ. Справжнє число таких випадків оцінити неможливо, але отримані від **Офісу Генерального прокурора** статистичні дані надають певне уявлення про масштаби явища.

Офісом Генерального прокурора надані статистичні відомості про кількість звільнених за ініціативою прокурора незаконно утримуваних осіб, розглянутих документів прокурорського реагування, про число притягнутих до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної відповідальності осіб, а також скасованих або приведених у відповідність актів та число внесених відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за період 2025 року (у дужках – за 2024 рік), які наведені у таблиці 4.

Таблиця 4

	Звільнено за ініціативою прокурора незаконно утримуваних осіб	Розглянуто документів прокурорського реагування з вжиттям заходів щодо усунення порушень законів	Притягнуто до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної відповідальності осіб	Скасовано, приведено у відповідність актів	Внесено відомостей до ЄРДР
Усього *	10 (30)	3905 (3648)	2345 (2237)	722 (686)	124 (171)
Слідчі ізолятори	7 (6)	341 (336)	382 (365)	92 (83)	18 (11)
Виправні центри		44 (55)	43 (60)	17 (14)	1 (1)
Виправні колонії	2 (5)	823 (809)	1019 (961)	428 (430)	26 (48)
Виховні колонії		2 (3)	2 (3)		
Лікувальні заклади ДКВС		176 (161)	42 (38)	4 (23)	13 (23)
Уповноважені органи		793 (857)	44 (52)	31 (40)	36 (66)

* включно не тільки з пенітенціарними закладами, а й з психіатричними лікарнями, військовими частинами та деякими іншими.

Разом з тим звітністю органів прокуратури України не передбачено в обліку статистичних відомостей виокремлення щодо кількості притягнутих до відповідальності працівників установ виконання покарань.

У зв'язку з викладеним запитувану інформацію в цій частині Офісом Генерального прокурора не було надано. (лист №30/3-123вих-26 від 04.02.2026).

32. Суттєвим елементом виявлення катувань та жорстокого поводження є збір інформації про такі випадки, і в першу чергу її надають особи, які потерпають від такого поводження. Вони це роблять, зокрема, надсилаючи скарги. Тому важливими показниками рівня застосування катувань та жорстокого поводження є кількість отриманих скарг на такі порушення прав людини. Важливими показниками також є кількість скарг, визнаних обґрунтованими, та кількість задоволених скарг.

На запит щодо скарг ув'язнених осіб Міністерство юстиції України повідомило, що «згідно з даними системи електронного документообігу «АСКОД» у Міністерстві юстиції України за 2025 рік зареєстровано 315 (276) скарг засуджених. Більш детальну інформацію про кількість задоволених скарг або таких, що визнані обґрунтованими, надати не вбачається можливим у зв'язку з відсутністю відповідних параметрів пошуку документів в системі електронного документообігу «АСКОД» (лист Мінюсту №16279/ПІ-ЮР-503/27 від 05.02.2026).

Варто наголосити, що роком раніше на аналогічне питання щодо кількості отриманих скарг ув'язнених Мінюст повідомляв:

«пошук документів у визначений період здійснювався за параметрами пошуку «соціальний стан» «особа, що позбавлена волі; особа, воля якої обмежена», отже отримане значення може бути неостаточним.

Додатково зазначаємо, що більш детальну інформацію про кількість задоволених скарг або таких, що визнані обґрунтованими, надати не вбачається можливим у зв'язку з відсутністю відповідних параметрів пошуку документів в системі електронного документообігу «АСКОД» Міністерства юстиції України. Облік вхідної кореспонденції Міністерства юстиції України не ведеться в розрізі запитуваної інформації». (лист Мінюсту №14085/ПІ-ЮР-267/7 від 30.01.2025) (п. 25 Доповіді-2024)

Такі ж пояснення були надані Мінюстом щодо обліку скарг ув'язнених осіб і у 2025 році.

Отже цими зауваженнями відомство визнає, що система обліку скарг не передбачає аналітичну роботу з ними, фіксацію кількості задоволених скарг або таких, що визнані обґрунтованими, в тому числі і скарг про застосування катувань та жорстокого поводження. Але ж без такого обліку неможливо аналізувати причини, передумови та обставини, які викликають скарги, неможливо боротися з причинами, що їх породжують, в тому числі і з жорстоким поводженням.

Питання притягнення до відповідальності осіб, чий дії викликають скаргу, також залишається поза увагою Мінюсту, що сприяє безкарності порушників прав людини. Отже виходить, що все, що робить відомство зі скаргами – це просто їх рахує.

Можливо, саме тому виглядають цілком логічними висновки Уповноваженого про те, що «систематична фіксація групами НПМ порушень прав людини у звітах за результатами відвідувань пенітенціарних установ підтверджує збереження системного характеру таких порушень та відсутність належної управлінської реакції з боку МЮ України».

33. Однією з небагатьох інституцій в країні, яка має повноваження перевіряти дотримання прав людини державними органами та сприяти забезпеченню дотримання прав людини, є **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини** (надалі – Уповноважений). З 1 липня 2022 року це Лубинець Дмитро Валерійович. Особливо значимою роль Уповноваженого є для ув'язнених осіб, бо закон зобов'язує адміністрації установ виконання покарань безперешкодно направляти скарги ув'язнених до омбудсмена. До того ж, відповідно до статті 19-1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», на Уповноваженого покладаються функції національного превентивного механізму (надалі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

«Донецький Меморіал» направив Уповноваженому інформаційні запити з питаннями повідомити про окремі результати діяльності у 2025 році. Відповіді Секретаріату Уповноваженого містили лише частину запитуваних відомостей. Значний обсяг інформації довелося брати з інших джерел, часто – зі щорічної Доповіді Уповноваженого. Варто наголосити, що у цій Доповіді часто бракує чимало важливих конкретних відомостей, замість яких фігурують не

точні цифри, а загальні вислови, які не дозволяють скласти адекватне уявлення про справжні масштаби та поширеність тих чи інших порушень, проблем та недоліків, а також про вжиті Уповноваженим кроки на відновлення порушених прав людини та про ефективність цих кроків.

34. Як повідомив Секретаріат Уповноваженого, для виконання функцій НПМ у 2025 році групами НПМ спільно з представниками громадських організацій здійснено 626 відвідувань місць несвободи (у 2024 році – 543). Яка частина цих місць належить до пенітенціарної системи (до сфери управління Міністерства юстиції України), Секретаріат не повідомив.

Разом з тим у Доповіді за 2025 рік наводиться розподіл відвіданих установ за сферами управління: «до місць несвободи Міністерства юстиції України було здійснено 67 відвідувань (роком раніше – 64); Міністерства освіти і науки України – 10 (13); Національної поліції України – 125 (129); Міністерства оборони України – 13 (11); Служби безпеки України – 2 (2)».

Варто зазначити, що у прийнятій в ДКВС термінології іменуються як УВП (установи виконання покарань) заклади, в яких тримаються як особи, взяті під варту (тобто закладом виконуються функції СІЗО), так і засуджені особи, які відбувають покарання (тобто виконуються функції виправної колонії). Зазвичай УВП – це заклади, які були раніше СІЗО, а тепер їм додані і функції виправної колонії. На відміну від УВП у виправних колоніях тримаються тільки засуджені особи. Саме тому незрозуміло виглядає у Доповіді твердження про те, що «протягом 2025 року групи НПМ відвідали 45 СІЗО та УВП, тоді як в системі налічується взагалі тільки 24 СІЗО та УВП. І очевидно, що мова у Доповіді йде не про 45 візитів до 24-х СІЗО та УВП, а саме про 45 закладів. Відсутні в Доповіді відомості про те, скільки з 67 візитів до місць несвободи, що перебувають у сфері управління Мінюсту, були здійснені саме до виправних колоній, а також, можливо, до виправних центрів та виховної колонії».

Між тим у Доповіді за 2024 рік такі відомості наводяться і зазначається окремо число відвіданих СІЗО, виправних колоній та таборів для тримання військовополонених (п. 26 Доповіді-2024). На жаль, Доповідь Уповноваженого за 2025 рік містить і деякі інші приклади браку ретельності у поданні відомостей.

35. У Доповіді Уповноваженого проголошується, що «співпраця з громадянським суспільством є невід'ємною частиною діяльності НПМ». Щодо числа залучених до моніторингових візитів представників громадських організацій, які для участі у візитах мають отримати від Уповноваженого відповідні доручення, Секретаріат повідомив, що упродовж 2025 року Уповноваженим видано 156 письмових доручень щодо участі представників громадських організацій у відвідуваннях місць несвободи (183 доручень у попередньому 2024 році). Отримувачі цих 156 доручень впродовж року начебто брали участь у здійсненні **всіх 626 візитів**, а отже й у всіх 67 візитах до установ сфери управління Мінюсту.

Але щодо цієї інформації є певна незрозумілість.

Так, у Доповіді повідомляється, що протягом року були здійснені 626 моніторингових візити **(виїзних та безвиїзних)**.

Наскільки відомо, під час безвиїзних візитів моніторинг здійснюється дистанційно, без фізичного виїзду до установи, яка перевіряється. Натомість незрозуміло, навіщо при безвиїзному візиті представнику громадської організації дозвіл від Уповноваженого на відвідування установ? Взагалі чи беруть участь у таких візитах представники громадських організацій? В чому полягає їх роль? Ці питання залишаються не з'ясованими.

У Доповіді зазначено, що до участі у відвідуваннях були залучені чотири фахівця (експерта). Хоча у відповіді на запит «Донецького Меморіалу» Секретаріат повідомив про залучення протягом року тільки двох фахівців. В скількох відвідуваннях брали участь залучені експерти та до яких установ, не повідомляється.

36. У запиті «Донецького Меморіалу» до Уповноваженого було прохання «повідомити число внесених у 2025 році органам державної влади ... пропозицій (важливо – не будь яких, а саме) щодо попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. Відповіді і на це питання Секретаріатом не було надано.

У відповіді на запит Секретаріат повідомив, що впродовж 2025 року Уповноваженим внесено 62 (70) подання до органів державної влади, інших органів та організацій, їх посадовим і службовим особам про усунення виявлених порушень прав людини в місцях несвободи. Невідомо, скільки з цих подань стосувалися установ кримінально-виконавчої служби, а також чи були серед зафіксованих порушень прав людини в місцях несвободи саме катування чи тортури.

Разом з тим у Доповіді зазначається, що «за результатами відвідувань у 2025 році групами НПМ не зафіксовано випадків катувань в УВП та СІЗО. Під час конфіденційних бесід із засудженими та ув'язненими повідомлень про застосування фізичного насильства з боку персоналу не надходило». Таким чином сформульоване у Доповіді твердження дозволяє припустити, що у виправних колоніях випадки катувань чи жорстокого поводження могли бути виявлені. Тим більше, що далі у Доповіді йдеться:

«виявлено системні порушення прав і свобод людини і громадянина в місцях несвободи, зокрема права на захист від катувань, жорстокого або такого, що принижують гідність, поводження чи покарання».

37. Характерним прикладом реального ставлення держави до поліпшення умов тримання ув'язнених та ефективності її зусиль (як зокрема, й у протидії катуванням та жорстокому поводженню) є наступна констатація Уповноваженого:

«У 2025 році до Уповноваженого надійшло 295 повідомлень стосовно неналежних умов утримання в місцях несвободи МЮ України, за результатами реагування на які органами прокуратури вносились обов'язкові для виконання вказівки.

Керівництво МЮ України не вжило необхідних заходів для приведення норм житлової площі у камерах у відповідність до національних та європейських стандартів. Відповідно до частини 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення», норма площі в камері для однієї взятої під варту особи не може бути менше 2,5 м². Водночас, починаючи з першого візиту до України у 1998 році, ЄКПТ рекомендував збільшити норму житлової площі на одну особу взяту під варту до 4 м². Ця рекомендація повторюється у подальших **довідках у 2000, 2005, 2009, 2013, 2017 та 2023 роках».**

Здається, що Уповноважений не вважає, що у такому тривалому (понад 20 років!!!) невиконанні рекомендацій і національних, і міжнародних інституцій є і відповідальність Уповноваженого як інституції, а саме неспроможність та певною мірою і небажання вживати рішучі реальні та дієві заходи по вирішенню цих складних проблем у дотриманні прав людини.

38. У Доповіді міститься оцінка ситуації з порушеннями прав людини у закладах пенітенціарної системи.

«Результати відвідувань груп НПМ місць несвободи сфери управління Міністерства юстиції України у 2025 році свідчать про фактичну бездіяльність МЮ України щодо усунення системних порушень прав людини в установах, підпорядкованих Департаменту з питань виконання кримінальних покарань. Попри численні акти реагування Уповноваженого та неодноразові рекомендації міжнародних організацій, упродовж 2025 року МЮ України не забезпечило жодних відчутних змін у сфері дотримання прав ув'язнених і засуджених осіб. Системні проблеми залишаються невирішеними, що свідчить про відсутність належної інституційної реакції та ефективних управлінських рішень з боку відповідального органу. Систематична фіксація групами НПМ порушень прав людини у звітах за результатами відвідувань пенітенціарних установ, оприлюднених на офіційному вебсайті Уповноваженого, підтверджує збереження системного характеру таких порушень та відсутність належної управлінської реакції з боку МЮ України».

Наведена вище оцінка у Доповіді ситуації з порушеннями та реагуванням на них відомства скоріше є враженням авторів Доповіді, а не фактами, бо результати відвідувань свідчать про вказаний стан лише для Уповноваженого, але ніяк не для читачів Доповіді саме через відсутність числових показників порушень прав людини. Без них унеможливується об'єктивна оцінка можливих змін – чи то поліпшення, чи погіршення ситуації.

39. Ще складніше уявити реальний стан у цих питаннях, якщо порівняти наведені висновки Уповноваженого з баченням Міністерством юстиції ситуації з порушеннями прав людини у пенітенціарних закладах. У відомстві реалізується *Стратегія реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року*. У Звіті Мінюсту про реалізацію Стратегії у 2024 році (див. п. 47 Доповіді-2024) йдеться:

«47. Автори Звіту дуже високо оцінюють досягнутий прогрес та вважають його значним, зокрема підкреслюючи, що

• *покращено умови тримання засуджених та осіб, взятих під варту – у відповідність із міжнародними стандартами в установах виконання покарань;*

• *посилиено боротьбу з катуваннями та жорстоким поводженням – виконано частину рекомендацій міжнародних організацій щодо дотримання прав людини в установах виконання покарань;*

Операційний план виконано на 75%, досягнуто 81% значень індикаторів очікуваних результатів реалізації Стратегії. Такі результати є міцною основою для подальших кроків у 2025-2026 роках».

Дуже показово, що й у Звіті Мінюсту про реалізацію Стратегії не визначений чітко механізм вимірювання ефективності її заходів.

У цьому Звіті не наводяться кількісні показники випадків катувань. В Стратегії відсутні важливі параметри вимірюваності ефективності заходів, зокрема, відомості про те, скільки притягнуто до відповідальності осіб, які вчиняли катування та жорстоке поводження (п.42 Доповіді-2023).

40. Рекомендації та пропозиції щодо усунення виявлених порушень прав людини, надані в результаті моніторингових візитів НПМ, зазвичай містяться у звітах про візити та в поданнях, але їх кількість Секретаріатом не рахується, обмежуючись у Доповіді лише переліком:

«До органів державної влади, підприємств, установам, організаціям незалежно від форми власності Уповноваженим вносяться:

пропозиції щодо попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання;

листи про ініціювання порушення дисциплінарних проваджень, проваджень у справах про адміністративні правопорушення,

повідомлення про кримінальні правопорушення;

подання щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина».

І в цьому аспекті діяльності Уповноваженого також, на жаль, відсутні показники, які б дозволили оцінити доречність тих чи інших рекомендацій, а також їх ефективність. Яка частина з них стосується саме пенітенціарних закладів, Секретаріат традиційно не повідомляє, зазвичай посилаючись на те, що таке виокремлення рекомендацій щодо закладів окремих відомств не передбачено статистичною звітністю.

41. Дуже важливо, що Доповідь часто не містить будь-яких ознак того, що до порушників прав людини, яким були спрямовані рекомендації Уповноваженого і які їх не виконали, застосовані будь-які міри притягнення до відповідальності. Такі міри не обов'язково має застосовувати Уповноважений, але він міг би їх ініціювати.

Складається враження, що такий зворотній механізм контролю у Уповноваженого відсутній, а працівники Секретаріату до того ж впевнені, що вони і не зобов'язані якимось чином контролювати (перевіряти) виконання своїх рекомендацій.

Фактично тим самим передбачена законом процедура контролю Уповноваженим дотримання прав людини перетворюється у видимість контролю. Невідомо, чи влаштовує такий парламентський контроль народних депутатів.

Натомість є важливим зауваження Уповноваженого щодо цих порушень прав людини у більш широкому контексті:

«Слід зазначити, що у межах євроінтеграційних процесів держава продовжує виконання дорожніх карт у сферах верховенства права, реформи державного управління та функціонування демократичних інституцій, які є передумовами для переговорів про членство. У розділі 23 «Судова влада та основоположні права» звіту Європейської комісії щодо України за 2025 рік передбачено впровадження ефективної системи запобігання та протидії катуванням і жорстокому поводженню, поліпшення умов тримання у СІЗО та УВП, а також виконання рекомендацій ЄКПТ. Невиконання зазначених заходів створюватиме ризики для якнайшвидшого вступу України до ЄС».

42. Моніторинг стану дотримання прав людини в місцях несвободи здійснюється Уповноваженим не лише в межах виконання функцій національного превентивного механізму, а й через аналіз та опрацювання звернень від осіб, позбавлених волі, а також звернень, поданих в їхніх інтересах. За результатами роботи зі зверненнями Уповноважений виявляє порушення прав і вносить відповідні акти реагування, спрямовані на відновлення прав осіб, які утримуються в місцях несвободи.

За результатами таких заходів виявляються не лише порушення фундаментальних гарантій захисту від катувань та жорстокого поводження, а й окремі факти, що містять ознаки кримінальних правопорушень.

Загальна кількість отриманих у 2025 році Уповноваженим звернень (заяв та скарг) про порушення прав людини 995.

Кількість відкритих проваджень 28.

Кількість поновлених прав за зверненнями (індивідуальні та колективні) 81.

Кількість актів реагування Уповноваженого 7.

Кількість розпочатих кримінальних проваджень за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок 7.

Кількість внесених прокуратурами вказівок щодо усунення порушень прав людини в місцях несвободи за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок 64.

Для порівняння – Уповноваженим протягом 2024 року було отримано 4286 повідомлень про порушені права, відкрито 29 проваджень, завершено 25 проваджень, направлено 1713 запитів та ініціативних листів та 11 актів реагування Уповноваженого (див. п. 29 Доповіді-2024). Звертає на себе увагу те, що якщо число відкритих проваджень та актів реагування Уповноваженого не сильно відрізняються, то загальне число звернень стало більш як в чотири рази менше, а такий показник як *число направлених запитів та ініціативних листів* у Доповіді 2025 року чомусь взагалі відсутній.

За повідомленням Уповноваженого правоохоронними органами внесено до ЄРДР відомості та розпочато 10 кримінальних проваджень.

43. Щодо порушення права на доступ до публічної інформації у відповіді на запит «Донецького Меморіалу» Секретаріат повідомив, що до Уповноваженого у 2025 році надійшло 5438 звернень з повідомленнями про порушення даного права (у 2024 – 4717, у 2023 – 3957). Протягом 2025 року представниками Уповноваженого та уповноваженими особами Секретаріату було складено 12 протоколів про адміністративні правопорушення за статтею 212-3 Кодексу

України про адміністративні правопорушення щодо порушення права на доступ до публічної інформації (лист № 01.36/251.14/259.13/26/3І від 04.02.2026). Це складає **0,22%** від загального числа звернень про порушення права на інформацію (0,66% у 2024 році, 1,11% у 2023 році, 1,52% у 2022 році).

Маємо зазначити, що вказані відомості про число отриманих звернень помітно відрізняються від даних, наведених у щорічній Доповіді, де повідомляється, що «до Уповноваженого надійшло **6 574** звернень щодо порушень права на доступ до публічної інформації».

Варто зауважити, що при такій кількості отриманих звернень відсоток звернень, за якими були складені протоколи про адміністративні правопорушення, взагалі складає лише **0,18%**. Очевидно, що в решті випадків порушення права на доступ до публічної інформації, тобто у 99,82% випадків, справа до складання представниками Уповноваженого протоколів про адміністративні правопорушення, а отже про притягнення порушників закону бодай до адміністративної відповідальності, не дійшла.

44. Слід також зауважити, що не відомо, які рішення були ухвалені судами за складеними 12 протоколами. Наприклад, у Доповіді за 2024 рік повідомляється, що з 31 складеного у тому році протоколу лише по 10 протоколам судами прийняті рішення про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу на винних посадових осіб (див. п.30 Доповіді-2024). У 2023 році за результатом розгляду складених протоколів було винесено 7 постанов про накладення на посадових осіб стягнень у вигляді штрафу (див. п.31 Доповіді-2023).

Натомість за 2025 рік такі дані не повідомляються. Між тим у запиті «Донецького Меморіалу» містилось чітке прохання повідомити **число притягнутих до відповідальності осіб за порушення права на доступ до публічної інформації впродовж 2025 року**. Як свідчать дані за 2024 рік, їх число може в декілька разів відрізнятись від числа складених за рік протоколів.

Секретаріат на таке прохання «Донецького Меморіалу» відповів наступне:

«У частині надання інформації про кількість осіб притягнутих до відповідальності зазначаємо, що відповідно до пункту 1 частини першої статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон) розпорядник інформації має право відмовити в задоволенні запиту у випадку коли розпорядник інформації не володіє і не зобов'язаний відповідно до його компетенції, передбаченої законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит».

З огляду на вказане інформуємо, що така інформація Секретаріатом Уповноваженого окремо не створюється та не систематизується, а відтак Секретаріат Уповноваженого не володіє **і не зобов'язаний** відповідно до його компетенції володіти інформацією, щодо якої зроблено запит». Отже фактичне притягнення до відповідальності порушників закону Уповноваженого, здається, зовсім не цікавить. Показово, що у попередні роки така інформація у Секретаріаті була («окремо створювалася та систематизувалася»). Тож дуже ймовірно, що з 5438 випадків ймовірних порушень права на доступ до інформації (а може й з 6574 випадків) практично майже ніхто з порушників (головним чином завдяки позиції Уповноваженого) не був покараний.

Причини раптово не створювати та не систематизувати її у 2025 році невідомі. Беручи до уваги, що порушниками права на доступ до публічної інформації є працівники державних органів, тобто чиновники, то Уповноважений фактично виступає їх захисником, рятуючи від відповідальності за порушення закону. Але загальновідомо, що відсутність відповідальності за порушення лише сприяє новим порушенням.

45. У запиті «Донецького Меморіалу» містилось також прохання повідомити число направлених Уповноваженим актів реагування Уповноваженого, зокрема, подань, спрямованих до органів державної влади, щодо порушень законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян». У задоволенні й цього прохання, тобто у наданні запитуваних відомостей, Секретаріат відмовив, надавши таку відповідь:

«За результатами аналізу змісту цієї частини Вашого запиту на інформацію, критеріїв запитуваної інформації, які наведені в ній, інформуємо, що збір запитуваної інформації для її задоволення потребує від Секретаріату Уповноваженого проведення додаткового змістовного аналізу невизначеної кількості актів реагування Уповноваженого (зокрема подань). Зазначене не дає змоги виконати обґрунтований пошук інформації за вказаними в запиті критеріями, її збір і надання потребує від Секретаріату Уповноваженого значних інтелектуальних зусиль, а отже не є публічною в розумінні Закону. З огляду на зазначене, просимо уточнити період за який необхідно надати інформацію».

Очевидно, що це така віртуозна форма відмови у наданні інформації, фактично – порушення Секретаріатом права на доступ до інформації. Ріком раніше на таке ж саме питання запиту Секретаріат не став відмовляти, а повідомив, що протягом 2024 року було внесено 2 подання (у 2023 році – 6) Уповноваженого щодо порушень законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про звернення громадян». Втім у 2025 році позиція Секретаріату дещо еволюціонувала.

46. Наведені приклади відмови Секретаріатом надати конкретні відомості про результативність діяльності Уповноваженого у сфері доступу до інформації свідчать, що у 2025 році особливістю звітності Уповноваженого є уникнення конкретики. Так, наприклад, про наповнення веб-сайтів органів державної влади інформацією у Доповіді зазначається:

«2025 рік засвідчив незначне покращення наповненості офіційних вебсайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацією, обов'язок оприлюднення якої визначено Законом України «Про доступ до публічної інформації», Законом України «Про місцеве самоврядування»,

Зрозуміти, яким чином було визначено «покращення» та чому воно вважається «незначним» – невідомо.

Такою ж беззмістовністю відзначається опис активності Уповноваженого в реагуванні на порушення

«Протягом 2025 року Уповноваженим відкривалися провадження, у межах яких до розпорядників направлялися листи та вносилися подання щодо неухильного дотримання вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» під час здійснення обмеження доступу до публічної інформації з метою поновлення порушеного права на інформацію».

Фактичне число листів та подань залишається таємним, як і число позитивних реакцій на них..

Отже Секретаріат у 2025 році демонструє винахідливість у мотивах відмови надавати інформацію про порушення права на доступ до інформації. Тому не можна не погодитись з таким твердженням, наведеним у Доповіді:

«Такі порушення негативно впливають на функціонування системи публічного управління та на рівень довіри громадян до органів влади». Не буде перебільшенням додати: в тому числі і до Уповноваженого з прав людини.

* * *

Автори даного Статистичного Огляду вдячні відомствам, які надали інформацію на запити «Донецького Меморіалу» щодо осіб, позбавлених волі, які перебувають в установах відомства, або до яких відомство має стосунок. Ми вдячні Департаменту з питань виконання кримінальних покарань Мініюсту України, Центру охорони здоров'я ДКВС України, Центру пробації, Національній поліції України, Службі безпеки України, Міністерству освіти і науки України, Офісу Генерального прокурора України, Офісу Президента України.

Надана ними інформація використана при підготовці даного Огляду. Наведені в Огляді дані і відомості можуть уточнюватись та доповнюватись, якщо буде отримана відповідна додаткова інформація.